

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 58.

Onsdagen den 28 maj, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och led-
des förhandlingarna därvid till en början av herr vice talmannen.

§ 1.

Till avgörande förelåg först sammansatta stats- och jordbruks-
utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition
angående åtgärder för utvidgning och förbättring av Grytans artille-
riskjutfält.

*Ang.
utvidgning av
Grytans artill-
eriskjutfält.*

I en till riksdagen den 7 mars 1919 avlåten proposition, nr 331,
hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsråds-
protokollet över lantförvarsärenden för samma dag, föreslagit riks-
dagen medgiva,

dels att de å ömse sidor av Grytans artilleriskjutfält i Brunflo
socken av Jämtlands län belägna skiften kronopark finge enligt i
statsrådsprotokollet angivna grunder upplåtas till lantförsvaret för
att användas såsom artilleriskjutfält;

dels att av det kronan tillhöriga förra landskamrerarbostället
Stor-Grytan i ovannämnda socken vissa delar, vilka icke vore för ar-
tilleriets övningar erforderliga, finge överlåtas till Brunflo kommun,
mot det att kommunen förvärvade och till kronan överläte hemmanet
Lill-Grytan i samma socken ävensom kontant erlade ett belopp, mot-
svarande skillnaden i det av en enligt lagen om skiljemän tillsatt vär-
deringsnämnd båda bytesföremålen åsatta värde;

dels ock att sistnämnda belopp jämte de medel, som kunde kom-
ma att inflyta till följd av de för skjutfältets utvidgning nödvändiga
röjningar, finge disponeras för inköp av mark för måluppställnings-
platser ävensom för vidtagande av erforderliga förbättringar av sä-
kerhetsanordningar m. m. å skjutfältet samt av förläggningsförhål-
landena inom det å fältet belägna etablissemanget.

Sammansatta stats- och jordbruksutskottet, som till behandling
förehåft ovanberörda proposition, hemställde, att densamma måtte av
riksdagen bifallas.

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 58.

Ang.
utvidgning av
Grytans artill.
leriskjutfält.

(Forts.)

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Sävström*, *Ericsson* i Arboga och *Hansson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort avstyrka Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, anförde

Herr *Sävström*: Herr vice talman! Då jag icke kunnat biträda utskottets förslag i detta ärende, skall jag be att med några ord få ange skälen därtill.

Det säges i den kungliga propositionen, att man med anledning av erfarenheterna från det pågående världskriget anser, att artillerivapnet icke nu kan använda de skjutbanor, som för närvarande finnas, utan att dessa böra utvidgas. Här är nu närmast fråga om en skjutbana uppe vid Östersund. En kommitté eller, rättare sagt, särskilda sakkunniga hava förberett detta ärende, och dessa sakkunniga säga i sitt utlåtande, att fältet är beläget i en av vidsträckt myrar genomskuren trakt. Den ringa bredden, 300 meter, omöjliggör varje skjutning i högre förband. Traktens karaktär av sumpmark inskränker dels i högsta grad all manövrering med artilleri och dels försvårar den till ytterlighet observationerna vid skjutning, i det att projektiler avsedda för nedslagskrevad i de flesta fall på grund av den mjuka marken icke bringas till krevad. Ett nytt skjutfält borde därför anskaffas. Men då detta under nuvarande höga prislägen å mark skulle kräva synnerligen stora kostnader, så avstår man däriifrån och föreslår i stället en utvidgning och förbättring av fältet. Frågan om ett nytt skjutfält anse de sakkunniga böra anstå, till dess de ekonomiska förhållandena hava gestaltat sig annorlunda.

Den utvidgning och förbättring av fältet, som föreslås, består däri, att den området tillhörande Grytans kronopark skulle upplåtas till lantförsvaret samt att kronan skulle förvärva äganderätt till hemmanet Lill-Grytan. Därigenom skulle vinnas en utökning av fältet både på bredden och längden.

Vad jag nu vill framhålla är, att de sakkunniga utgått ifrån, att det under alla förhållanden blir nödvändigt att i framtiden anskaffa ett nytt skjutfält. Därför hava de också vid uppgörandet av kostnadsberäkningar för här ifrågakvarande skjutfält utgått ifrån, att säkerhetsanordningar, telefonförbindelser, väganläggningar, förstärkningar m. m. endast skulle utföras av halvpermanent natur. De hava beräknat för säkerhetshus 8,000 kronor, för målbodar 1,000 kronor, för telefonnätets utvidgning 8,000 kronor, för dikesgrävning och rensning 2,000 kronor och för väganläggning 5,000 kronor — summa 24,000 kronor. När man nu läser departementschefens yttrande, framgår det därav, att han icke funnit någon anledning till erinran mot denna kalkyl av de sakkunniga, d. v. s. att dessa anläggningar endast skola bli av halvpermanent natur. Vidare säger han, att då anläggningen av ett nytt skjutfält skulle komma att medföra betydande kostnader för statsverket, så vill han åtminstone icke för närvarande vara med om detta.

Av vad jag här anført framgår och enligt min uppfattning tyckes

saken ligga på det sättet, att de här föreslagna åtgärderna skulle bliva endast ett provisorium. Och när jag funnit, att meningen är, att detta endast skall vara ett provisorium och att vi sålunda i en framtid hava att vänta, att det i varje fall skall anläggas ett nytt skjutfält, så har jag icke ansett mig kunna biträda krigsministerns förslag. Och jag skulle tro, att om denna åtgärd vidtages, så kommer man också i fortsättningen att kräva utvidgning av andra artilleriskjutfält.

*Ang.
utvidgning af
Grytans artilleriskjutfält.
(Forts.)*

Då vi känna till, att vi snart stå inför en försvarsrevision, så har jag även av den anledningen ansett, att man bör kunna skjuta på detta ärende, och därför, herr vice talman, ber jag få framställa yrkande om avslag på utskottets hemställan.

Chefen för lantförvarsdepartementet, herr statsrådet Nilson: Herr talman! Behovet av ett större skjutfält för Norrlands artilleriregemente är icke något nytt behov. Det behovet har jag varit i tillfälle konstatera långt innan jag blev chef för det departement, som jag är. Redan för åtskilliga år tillbaka, då jag var där uppe, hade jag tillfälle konstatera, att det för regementet nu tillgängliga skjutfältet vid Grytan för sitt ändamål var alldeles otillfredsställande.

De militära myndigheterna hava ju också avgivit ett förslag, som går ut på, att de helst vilja hava ett fullständigt nytt skjutfält. Lämpligt sådant komme emellertid icke att kunna förvärfvas under en kostnad, som beräknats uppgå till 1,348,750 kronor. När jag fick mig förelagt detta anslagskrav till övervägande, insåg jag ögonblickligen, att varje tanke på en sådan åtgärd enligt min mening var utesluten. Då ifrågasatte jag, om man icke skulle kunna genom vissa mindre åtgärder förbättra det nuvarande skjutfältet, så att det för sitt ändamål skulle kunna bliva något så när tillfredsställande. De undersökningar, som då gjordes, gävo vid handen, att så var möjligt att göra, dock under den förutsättningen, att skjutfältet utvidgades något åt vardera sidan och att därjämte något område därutöver förvärfvades. Utredningen gav också vid handen, att man därigenom kunde tillgodose ett önskemål från Brunflo kommun. Denna kommun hade nämligen sedan flera år tillbaka ett starkt behov av ett ålderdomshem. Man hade kommit till den uppfattningen, att ett dylikt lämpligen borde kunna komma till stånd genom förvärfv av det kronans skjutfält tillhöriga hemmanet Stor-Grytan. Förslaget föreligger nu också på det sättet, att detta hemman Stor-Grytan skulle lämnas till Brunflo kommun mot det att Brunflo kommun i stället skulle förvärva och till kronan överlämna ett annat hemman, som heter Lill-Grytan och som ligger längre upp i skogen. Området på ömse sidor om skjutfältet är icke alls av jordbruksnatur, utan marken, som utgöres inalles av 145 hektar, består av 77 hektar skogsmark och 68 hektar moss- och myrmark. Skogens skötsel och vård skulle allt fortfarande handhavas av domänstyrelsen.

Då här sålunda endast i väsentlig del är fråga om ett markutbyte, som å ena sidan tillgodoser de humanitära behoven eller önskemålet, att Brunflo kommun skall erhålla en lämplig gård pas-

Ang.
utvidgning av
Grytans artill.
leriskjutfält.
(Forts.)

sande till ålderdomshem, och å andra sidan de militära, att artilleriets behov av förbättrat skjutfält kan behörigen tillgodoses, så hoppas jag, att kammaren, i överensstämmelse med utskottets hemställan, skall bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr vice talman! Det må tillåtas, att även någon, som tillhör utskottets majoritet yttrar sig något i denna sak. Efter det anförande, som krigsministern nu hållit, skulle ju något vidare ordande i frågan vara tämligen överflödigt, men jag önskar dock framhålla, att så länge vi ha ett artilleriregemente där uppe, är det vår plikt att se till, att där också finnes ett skjutfält, som är användbart för artilleriets räkning. Det är nog konstaterat, att det skjutfält, som nu finnes, icke är lämpligt för sitt ändamål.

Nu har Kungl. Maj:t för tillgodoseende av detta behov föreslagit en lösning, som icke kommer att med ett enda öre belasta budgeten för i år, på samma gång som också ett socialt ändamål tillgodoses, nämligen anskaffande av lämplig plats för Brunflo ålderdomshem.

Att jag har biträtt utskottsmajoritetens förslag beror också på, att jag fruktar för, att därest denna proposition avslås, ärendet kommer tillbaka i den formen, att det av riksdagen kommer att äskas ett belopp av 1,348,750 kronor, som de sakkunniga anse böra anslås för inköp av ett jordområde invid Östersund, och en sådan utveckling av saken kan icke vara önskvärd.

På grund härav har jag anslutit mig till utskottets majoritet och ber fördenskull att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hansson i Stockholm: Herr vice talman! Gentemot herr Molins senaste yttrande, att man, därest icke Kungl. Maj:ts proposition nu bifölles, kunde befara att ärendet skulle komma tillbaka i den formen, att Kungl. Maj:t skulle anse sig nödsakad att äska ett större belopp för inköp av mark för ny skjutbana, vill jag endast säga, att man har icke alls genom att nu skjuta på ärendet, till dess man får en utredning i saken i samband med den allmänna försvarsrevisionen, försumpat möjligheten till lösning i samma riktning som enligt det föreliggande förslaget. Det förefaller att vara ganska orimligt, att man under avvaktan på försvarsutredningen vidtager den ena anstalten efter den andra utan hänsyn till vad som i framtiden kan beslutas.

För övrigt vill jag understryka vad här tidigare yttrades av min medreservant herr Sävström, att man har ingen som helst garanti för, att den så kallade sakkunskapen kommer att åtnöjas med den skjutbana, som genom denna anordning skulle erhållas. Den tillfredsställer icke de krav, som ställas, och den förefaller att vara en tillfällig utväg. Det synes mig, att man bör kunna reda sig med de anordningar man för närvarande har, till dess man verkligen vet, hur man skall organisera vårt artilleri.

Jag ber att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr Jönsson i Revinge: Herr vice talman! Jag skall icke upptaga kammarens tid med många ord i en enligt min mening så fullkomligt klar sak som denna, utan jag skall endast gentemot herr Hansson be att få framhålla, att chefen för lantförvarsdepartementet ju alldeles nyss har förklarat, att han icke kunnat acceptera eller reflektera alls på det mycket dyrbara förslag, som herr Molin omnämnde och för vilket det redogjorts i den kungl. propositionen. Jag tror sålunda, att man icke, åtminstone så länge vi hava kvar den nuvarande krigsministern, behöva precis befara, att vi skola bliva undfägnade med förslag i den riktningen, ty genom den anordning, som nu vidtages, löses frågan, så att skjutfältet där uppe blir någorlunda användbart för sitt ändamål. Längre tror jag icke vi kunna komma i närvarande stund, och här är ju såsom framhölls av herr Molin, att märka, att det kostar staten icke ett enda öre. Och så vinner man dessutom, att en kommun där uppe, som behöver byta till sig detta område för att erhålla ett ålderdomshem, kan tillgodose detta mycket legitima och jag kan säga allmänna intresse. Jag kan icke finna ringaste anledning för andra kammaren att gå emot Kungl. Maj:ts förslag på denna icke alltför viktiga punkt och yrkar därför bifall till utskottets förslag.

*Ang.
utvidgning av
Grytlans artilleriskjutfält.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 2.

Föredrogs vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 30, 31, 35 och 39 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m.; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 64, angående rätt till tjänsteårsberäkning för två tjänstemän i riksbanken;

nr 65, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om höjning av dagarvodet för vissa e. o. vaktmästare i riksgäldskontoret m. m.;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1919 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare; och

nr 67, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst m. m., i vad den

angår pensions- och indragningsstaterna, dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 3.

*Ang. dyrtids-
tillägg åt f. d.
befattningsha-
vare i statens
tjänst m. m.*

Vid nu skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer m. m. jämte i ämnet väckta motioner begärdes ordet av

Herr Bengtsson i Norup, som yttrade: Herr vice talman, mina herrar! I den kungl. propositionen nummer 226 föreslås, att dyrtidstillägg skall betalas icke endast åt före detta befattningshavare i statens tjänst, utan även åt sådana befattningshavare, som äro berättigade till pension från folkskollärarnas pensionsinrättning, vilka befattningshavare ju icke direkt kunna sägas hava förut varit i statens anställning. De, som däremot här blivit uteglömda, äro de, som tillhöra dövstumlärnas pensionsanstalt. De hava icke erhållit något dyrtidstillägg under hela kristiden, och jag har därför tillåtit mig att i en motion begära, att även dessa nu skola bli ihågkomna.

Delägarna i dövstumlärnas pensionsanstalt äro f. d. befattningshavare, förutom vid dövstumskolor, vid blindanstalten i Vänersborg, folkhögskolor och lantmannaskolor samt sinnesslöanstalter och vanförestalter och uppgå till ett antal av femtio. Den summa, som kräves, för att dessa skola få ett dyrtidstillägg, jämförligt med det, de statsanställda fått, skulle uppgå endast till cirka 60,000 kronor.

Jag skall nu be att få klargöra, varför jag varit så angelägen, att dessa f. d. lärare vid lantmanna- och folkhögskolor skola komma med. Bland dem finnas många banbrytare, som hava startat dessa folkhögskolor och lantmannaskolor. De hava gjort det under ganska stora svårigheter, ofta missförstådda. Med litet eller intet understöd från det allmänna ha de emellertid lyckats kämpa sig fram och med denna skolform skapat en påbyggnad på folkskolan, vilken numera vunnit erkännande över allt och denna skolform har en stor uppgift att fylla för folkbildningen i landet. Det är också att märka, att många av dessa banbrytare nu hava nått en hög ålder. De sitta nu här och där i småstäder eller ute på landsbygden mångenstädes kämpande med ekonomiska svårigheter. Under sin verksamhet hade de icke blott att arbeta under motstånd, utan också mycket liten lön för sitt arbete. De ha nu under kristiden, då allting blivit så dyrt, fått leva på den lilla pension, de av staten tillerkänts, men de ha icke fått något som helst dyrtidstillägg.

Uti denna grupp av pensionärer befinna sig emellertid icke bara dessa banbrytare, utan också personer, vilka bedrivit sådan lärarverksamhet, som kanske medför mera talamodsprövande arbete än någon annan verksamhet, nämligen undervisning av de på livets skugg-

sida satta, blinda, dövstumma och sinnesslöa. Den som haft något med anstalter för sådan undervisning att göra, vet, vilket arbete dessa lärare få nedlägga. Nu ha en del av dessa f. d. befattningshavare av staten fått sig pension tillerkänd, men då är det väl ändå bra hårt, att de icke skola bli ihågkomna med dyrtidstillägg. Riksdagen har ju med ganska rund hand givit sådant tillägg icke blott åt statsanställda utan även åt personer, som icke är direkt statsanställda, men vilkas verksamhet varit tillerkänd statsunderstöd.

Ang. dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. m.
(Forts.)

Nu motiverar bankoutskottet sitt avstyrkande därmed, att dessa personer icke varit statsanställda. Men då den principen redan av riksdagen frånträtts, och det inte först i år, utan även tidigare beviljats tillägg åt pensionstagare, tillhörande icke direkt statsanställda, anser jag det vara bra hårt, att de nu ifrågavarande personerna skulle bli utan tillägg.

Jag skall, herr talman, icke uppehålla tiden med att längre ingå på frågan. Jag tror, att riksdagens ledamöter litet var från sin verksamhet ute i bygderna känna förhållandet. Det skulle för mig vara mycket angenämt, om andra kammaren ville för deras skull, som det här gäller, bifalla min motion. Därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan i detta fall och bifall till den av mig m. fl. väckta motionen. I övrigt hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Härpå anförde:

Herr **Bogren**: Herr vice talman! Motionären, som nu haft ordet, fordrar, att riksdagen skall frånträda det beslut, riksdagen fattade i samma fråga förlidet år. Då riksdagen förlidet år fann sig nödsakad att avslå den då framställda motionen i samma ämne, har utskottet icke tilltrött sig att hemställa, att riksdagen i år skulle intaga en annan ståndpunkt i samma fråga. Därför har utskottet ej vågat tillstyrka motionen. Jag skall icke upptaga tiden med att upprepa de skäl, utskottet här haft och har för sitt avstyrkande, utan jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets föreliggande förslag.

Herr **Bengtsson** i Norup: För mig är det icke något skäl att, såsom herr Bogren gjorde, endast hänvisa till föregående riksdagsavslag. Den motion, som då förevar, var litet annorlunda lagd än den, som avgivits i år. Det har tidigare påvisats, att riksdagen har tagit ställning till frågan om icke statsanställda pensionstagares tillerkännande av dyrtidstillägg. Då menar jag, att man bör se till, att även de personer, som jag här avser, få dyrtidstillägg och att icke, därför att frågan förra året avslogs, den i år också skall avslås. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Sedan herr vice talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

Ang. dyrtids-
tillägg åt f. d.
befattningsha-
vare i statens
tjänst m. m.
(Forts.)

dels ock på bifall till det av herr Bengtsson i Norup under överläggningen framställda yrkandet, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4.

Vidare föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1918 å vissa jämlikt lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift utgående ersättningar;

nr 71, i anledning av framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare anställda hos riksdagen eller i dess verk;

nr 72, i anledning av framställningar om dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk; och

nr 73, i anledning av framställningar om dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk.

Utskottets i nämnda utlåtanden gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 5.

Ang. tillfälligt
arvodestillägg
åt tjänstemän
och vakt-
betjänte hos
riksdagens
kamrar och
utskott.

Härefter föredrogos bankoutskottets memorial, nr 74, med förslag angående tillfälligt arvodestillägg åt tjänstemän och vaktbetjänte hos riksdagens kamrar och utskott; och yttrade därvid:

Herr B o g r e n: Jag skall endast be att få säga, att det förekommer ett räknefel i ett av de på sidan 2 i memorialet i slutet av det stora stycket anförda exemplen. Jag ber därför att få hemställa att ur memorialet måtte få utgå följande stycke: »Så skulle en förste notarie hos kamrarna, därest han tillhör den förra gruppen, erhålla 1,052 kronor i månaden och om han tillhör den senare 930 kronor. På samma sätt en kanslist respektive 634 kronor 40 öre och 600 kronor samt en vaktmästare hos kammare eller utskott respektive 455 kronor 60 öre och 400 kronor, allt för månad.»

I ett av dessa exempel — vilka för övrigt icke alls ha i memorialet att göra — har, som sagt, insmugit sig ett räknefel. Jag ber därför, som sagt, herr talman, att få yrka, att det stycke, vari dessa exempel förekomma, måtte få utgå ur memorialet.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits av herr B o g r e n.

§ 6.

Föredrogos vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 8:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 17:o i samma lag; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens m. m. ävensom en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 7.

Nr 58.

Å föredragningslistan fanns vidare uppfört första lagutskottets memorial, nr 31, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 27 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fri rättegång m. m. ävensom i ämnet väckt motion. *Ang. § lag om fri rättegång.*

I ändamål att sammanjämka de skiljaktiga beslut, i vilka kamrarna stannat vid behandlingen av första lagutskottets utlåtande nr 27 rörande Kungl. Maj:ts uti propositionen nr 118, bland annat, framlagda förslag till lag om fri rättegång, hemställde utskottet i förevarande memorial, att kamrarna, vardera med frånträdande av sina förut fattade beslut, måtte antaga ett i memorialet intaget förslag till lag om fri rättegång.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Gezelius, Rogberg, greve Spens, Fagerlin* och *J. Carlsson*;

av herr *Edward Larson*;

av herrar *Lindqvist* i Kosta, *E. J. Lindley* och *Leo*; samt

av herrar *Hederstierna* och *Svensson* i Betingetorp.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Leo*: Herr vice talman, mina herrar! Den verkliga anledningen till, att detta lagförslag kommit under riksdagens prövning, är ju bekant. Det har skett till följd därav, att riksdagen på sin tid fattade beslut angående den s. k. fullföljdslagen, varigenom den undandrog en stor del av ekonomiska småmål möjligheten till prövning av högsta domstolen. Det förefaller vara självklart, att de, som närmast föllo under dessa restriktioner, voro de ekonomiskt svagast ställda i samhället. Då riksdagen fattade det beslutet, avgav den emellertid samtidigt ett löfte om att försöka giva de fattiga i samhället ett ökat rättsskydd. Det är detta löfte, regeringen genom detta

Ang. lag om
fri rättegång.
(Forts.)

lagförslag velat infria. Det må också sägas, att regeringsförslaget i det hänseendet föreföll att vara ett uttryck för en ärlig strävan att ge den fattige i samhället samma rätt som den rike.

Vid behandlingen inom utskottet yppade sig emellertid delade meningar angående vissa punkter i regeringens förslag, och de båda kammarna stannade ju i högst olika beslut.

Om den föreliggande kompromissen kan otvivelaktigt sägas, att den i viss mån ger större rätt åt andra kammarens synpunkter än åt första kammarens. Men detta beror kanske i hög grad därpå, att vissa av första kammarens synpunkter på frågan i och för sig voro så orimliga, att en hel del av dem utan vidare måste släppas. Det är emellertid min uppfattning, att det nu föreliggande sammanjämningsförslaget i varje fall företer så stora försämringar gent emot det kungliga förslaget, att denna kammare borde väl betänka sig, innan den går att härvidlag följa första kammaren, som i dag utan votering antog förslaget. Just detta, att det icke ens voterades inom första kammaren, förefaller mig vara ett ganska gott bevis för, att höger därinne fann, att de försämringar, som vidlåda sammanjämningsförslaget, i alla fall vore tillräckliga, för att den skulle förmås att antaga lagen.

Det är på flera olika ställen, som dessa försämringar komma till uttryck. Man möter dem redan i § 1 på tal om fattigdomsgraden. I det kungliga förslaget föreslogs, att den skulle äga rätt att få fri rättegång, vilken saknade medel, *som skäligen kunde anses erforderliga för hans uppehälle*. I sammanjämningsförslaget har detta uttryck ändrats därhän, att den skulle få fri rättegång, som saknar *nödiga medel för sitt uppehälle*. Det kan ju förefalla, som om båda dessa uttryck icke stå i så stor strid mot varandra och att det över huvudet taget kunde göra detsamma, vilket uttryck man finge in i lagtexten. Men dessa begrepp ha en liten förhistoria, som medför, att man måste se saken från en annan synpunkt. Det ursprungliga förslaget, de sakkunnigas förslag till lagtext, upptog nämligen just detta uttryck »nödiga medel». Under regeringens behandling av de sakkunnigas förslag yppade sig emellertid farhågor för, att detta uttryck skulle vara för snävt, så att det skulle utestänga en stor del av dem, som rätteligen borde få komma i åtnjutande av denna förmån, och fördenskull ändrade man i regeringsförslaget lagtexten till »medel, som skäligen må anses erforderliga». Om nu riksdagen skulle återgå till det ursprungliga uttrycket »nödiga medel», komme detta givetvis att uppfattas som en anvisning till rätten och till rättens ordförande att iakttaga en viss stränghet vid bedömandet av fattigdomsgraden, och det råder säkerligen intet tvivel om, att många av våra rätter och rättsordförande skulle komma att begagna sig av denna anvisning.

Nu är det nog visserligen så, att industriarbetarna och i allmänhet de lägre löntagarna, som ju i allmänhet icke ha något annat än sin lön att leva av och därutöver ett mer eller mindre torftigt bohag, säkerligen skulle komma in under fattigdomsgraden, sådan den fått sitt uttryck i sammanjämningsförslaget. Men det är fara värt, att många

andra av de ekonomiskt svagt situerade — och jag tänker därvid särskilt på våra mindre jordbrukare — skulle komma över fattigdomsgraden; man kan ju nämligen med visst fog säga, att en sådan mindre jordbrukare, som har sitt lilla hus kanske någolunda skuldfritt och äger nödiga inventarier till jordbrukets drivande, icke saknar nödiga medel — och han skulle möjligen icke enligt utskottets förslag kunna komma i åtnjutande av den fria rättegången. Det synes mig, som om utskottets sammanjämningsförslag på denna punkt innebure en så betydande försämring av det kungl. förslaget, att det starkt motive rar ett avslag.

Principiellt möter man dock kanske den mest betydande försämringen i § 2, som handlar om förprovning av vittnesmål. Det kungl. förslaget upptog ingen sådan förprovning av vittnesmål, utan stadgade tvärtom, att denna provning skulle ske efteråt, skulle bli en efterprovning. Utskottet har emellertid nu återupptagit de sakkunnigas förslag eller i varje fall det förslag, som från regeringens sida utgick till lagrådet och därmed infört förprovning av vittnesmål. Då hela detta lagförslag sist var uppe till behandling i kammaren, riktades av chefen för justitiedepartementet en hel del mycket vägande invändningar mot högerns förslag till saklig förprovning. Det tyckes mig, som om man kunde rikta precis samma principiella invändningar mot förprovning av vittnesmål, ty det förhåller sig dock så, att dessa båda saker principiellt sammanhånga mycket nära med varandra. Regeringen har själv sagt detta, då dess förslag återkom från granskning i lagrådet, som ju gjorde vissa anmärkningar mot paragrafens avfattning. I det statsrådsprotokoll, som förts efter lagrådets behandling av frågan, yttrar chefen för justitiedepartementet följande: »I själva verket ha bestämmelserna om särskild provning rörande ersättning till vittnen, vilka bestämmelser formulerades i anslutning till den i de sakkunnigas förslag förutsatta förprovningen beträffande rätten till fri rättegång i allmänhet, bort undergå någon jämkning med hänsyn till borttagandet i förslaget av sagda förprovning.» I samband med detta yttrande gör herr justitieministern den ändringen, att han borttager förprovning av vittnesmål. Det är här tydligen utsagt, att vittnesförprovning hör tillsammans med den s. k. sakliga förprovningen, och då nu andra kammaren för sin del vägrar att godtaga denna sakliga förprovning, förefaller det mig, som om konsekvenserna borde bjuda, att man även vägrar godtaga förprovning av vittnen.

Det är alldeles otvivelaktigt, att just denna formulering av § 2 kommer att i hög grad försämma lagens värde för den fattige parten.

Den kommer vidare enligt min bestämda uppfattning att sätta domaren och rätten i en ganska obehaglig situation många gånger. Blir det nämligen så, att man redan på förhand någon gång finner sig böra vägra ett vittnes inkallande — det är ju, vill jag säga, överhuvud taget omöjligt att på förhand avgöra, huruvida ett vittnesmål har någon större betydelse för målets behöriga utredning eller icke — och parten själv på egen bekostnad inkallar vittnen, och det sedan befinnes, att vittnet verkligen har något att säga i saken, ligger det ju myc-

*Ang. lag om
fri rättegång.
(Forts.)*

Ang. lag om fri rättegång.
(Forts.)

ket nära till hands, att parten kommer att fattas av den misstanken mot rätten och dess ordförande, att de icke äro intresserade av, att den fattige parten skall få den rätt, som bör tillkomma honom.

Det föreliggande sammanjämningsförslaget har även på ett par tre andra punkter undergått betydande försämringar i jämförelse med Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag. Jag skall emellertid icke trötta kammaren med att söka redogöra för dessa, särskilt som ju en del av dem kanske mest har rent juridisk betydelse, och det därigenom blir mycket svårt för mig att fullt klargöra för kammaren, vad jag åsyftar. Det är dock min bestämda uppfattning, att lagen, sådan den föreligger i sammanjämningsförslaget, icke bör godtagas av kammaren, på grund av de brister, den har.

Det hade naturligtvis varit ett annat förhållande, om vi här stått inför utsikten att antingen nu nödgas taga förslaget sådant det är eller också vänta en längre tid, innan man kunde få upp frågan på nytt. Men vi ha väl all anledning att hoppas, att vi inom en ganska snar tid, kanske redan till nästa år, ha en riksdag, som är så sammanfatt, att den är villig att utan motvilja ge den fattige hans rätt hel och obeskuren enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Jag har vidare inhämtat upplysningar från sakkunnigt håll på området, från håll, som sedan lång tid tillbaka vid de offentliga rätts-hjälpskontor, som finnas i städerna, samlat stor erfarenhet rörande rättshjälp åt fattiga. Och dessa personer ha för sin del förklarat, att med de försämringar, som sammanjämningsförslaget upptager, kommer lagen att i vissa fall bli ett blott svagt hjälpmedel i deras verksamhet. Och för sin del, säga de sig hellre vilja vänta ett år och få en fullgod lag än taga det förslag, som nu föreligger. Jag tror, också, att de befolkningslager, det här gäller, som ända hittills fått vänta på att få denna rättshjälp, hellre vänta ett år till och få rättshjälpen helt och fullt, än de taga lagen med de förändringar, som föreslås utan mycket hopp om att inom rimlig tid få försämringarna avhjälpna.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på det föreliggande sammanjämningsförslaget.

Herr Hederstierna: Som kammaren finner, har jag till detta sammanjämningsförslag fogat en reservation. Anledningen till, att jag anmälde mig som reservant, var den, att man icke hade vid förslagets utarbetande tagit den tillbörliga hänsynen till första kammarens beslut i frågan. Man hade alldeles för mycket hållit på andra kammarens åsikt och icke tillräckligt tagit hänsyn till första kammarens. Då jag därför ansåg, att sammanjämningsförslaget icke var grundlagsenligt, kunde jag icke underlåta att anmäla min reservation. Sedan har emellertid saken kommit på en helt annan bog därigenom, att första kammaren i dag fattat beslut att bifalla sammanjämningsförslaget. Det kan visserligen sägas, att jag i alla fall borde hålla på grundlagens bud, men jag kan icke tolka första kammarens beslut i dag på annat sätt, än att den därmed förklarat sig realiter icke så mycket hålla på de åsikter, som den

första gången uttalade, att den icke heller offrar dem för att få ett beslut i enlighet med sammanjämningsförslaget. Vid sådant förhållande finnes icke längre för mig någon grund att icke gå med på sammanjämningsförslag.

Vad beträffar de invändningar, som här gjorts av den första ärade talaren, är det klart, att då han själv hade de åsikter, som legat till grund för Kungl. Maj:ts förslag, till vilket utskottet hemställt om bifall och som andra kammaren bifallit, han icke skall vara fullt nöjd med det föreliggande förslaget. Det ligger ju i varje sammanjämningsförslags natur, att man får offra något av sin åsikt. Men de invändningar, som här gjorts mot sammanjämningsförslaget, tror jag omöjligt kunna betraktas som varande vidare vägande. Det är sant, att när man i § 1 i st. f. uttrycket, att den fattige skall, som det heter enligt Kungl. Maj:ts förslag, »sakna medel, som skäligen må anses erforderliga, för hans eget uppehälle» i utskottets förslag använder de ordalagen, att han skall »sakna nödiga medel för eget uppehälle», är därmed en skärpning given. Men den ärade talaren säger själv, att detta icke kan ha större betydelse, och det är klart, att det blir en omdömesfråga i varje fall. vare sig man använder det ena eller det andra uttrycket, så att det synes mig hart när omöjligt, att man skulle vilja stjälpas förslaget endast därför, att denna ändring är viddagen.

Lika litet kan jag förstå hans resonemang i fråga om § 2, som han lägger den största tonvikten på. Det föreföll, som om han där icke fäste tillräckligt avseende vid den stora skillnad, som förefinnes mellan förprovning i sak och den förprovning, varom här är fråga. Andra kammaren höll på, att man icke borde tillåta förprovning i sak, beroende på, att domstolen icke bör taga någon ståndpunkt i fråga om själva rättstvisten, innan den dömer. Men här är icke fråga om det, utan endast om kostnaden för inkallelse av vittnen. Här får man enligt Kungl. Maj:ts proposition sådana kostnader alltid bestridda av statsverket, såvida vittnenas hörande i målet ej utan skäl påkallats, under det att man enligt förslaget icke får ersättning för kostnader för inkallande av vittnen i annat fall, än att rätten prövar vittnenas hörande vara för målets utredning erforderligt. Rätten skall således besluta, att vittnena skola höras, och det betyder, att då sker deras inkallelse kostnadsfri för parten. men en sak är att tillerkänna part fri rättegång och en annan att säga, att det här vittnet behöves för målets avgörande. det här vittnets hörande påkallas för målets utredning. Därmed har domstolen icke alls tagit ståndpunkt till själva tvistefrågan. utan då säger endast domstolen, att detta vittnes hörande är av vikt för målet. Men det måste domstolen göra under alla förhållanden, då man begär uppskov för inkallande av vittnen; den måste alltid pröva, om en uppskovsbegäran för detta vittnes hörande är berättigad eller icke och om det är av vikt för målet, att detta vittne höres eller icke. Den prövningen måste domstolen göra under alla förhållanden. Är vittnet tillstädes, är det icke tal om någon inkallelsekostnad; då är han ju där ändå. Men skall det vara uppskov för att inkalla

*Ang. lag om
fri rättegång.
(Forts.)*

Ang. lag om vittnen, skall rätten i alla fall besväras med den prövning, om vilken fri rättegång. här talas.

(Forts.)

Att således på grund av dessa två ändringar vilja sätta i fråga, att man icke skulle taga förslaget, förefaller mig icke tillräckligt befogat, och några andra anmärkningar har den ärade talaren icke framställt i sak.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande, under vilket herr talmannen inträtt och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Svensson* i Betingetorp.

Herr *Pettersson* i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren har redan fullständigt bemött de invändningar, som den förste talaren framställt, och jag behöver således ej inlåta mig på någon detaljkritik av avslagsyrkandet.

Det ser ut, som om ett oblikt öde skulle vila över detta lagförslag. I fjol hann icke lagutskottet behandla det till följd av den hopning av ärenden, som då förelåg vid riksdagens slut, och så fick reformen för det året förfalla. I år, när utskottet tog saken under behandling, befanns, som naturligt var, att meningarna inom utskottet voro ganska delade. Det fanns de, som ansågo, att den fattiga partens intressen ej voro så tillgodosedda, som de ansågo önskvärt, och det fanns de, som höllo före, att förslaget icke tog vederbörlig hänsyn till statens intresse att ej betungas med anslag för ohemula processer. Emellertid, trots dessa olika meningar, hade man inom lagutskottet kommit så långt, att man från alla håll ansåg det vara önskvärt att åstadkomma ett enigt utlåtande. Då utsågs en delegation på sex personer, två från högern, två från liberallerna och två från socialdemokraterna, för att söka åstadkomma ett sammanjämningsförslag, som utskottet kunde framlägga som sitt. Dessa sex personer sammanträdde, och efter åtskilliga överläggningar enades de om ett förslag; och jag ber herrarna lägga märke till, att det förslag, om vilket dessa sex personer enade sig, var likalydande med detta sammanjämningsförslag utom i en punkt, där det var mera ofördelaktigt för den fattige, om jag så får säga. Det uppställdes nämligen utom de garantier, som i det föreliggande förslaget finnas mot statskassans obehöriga belastande, också en bestämmelse, enligt vilken uttryckligen fordrades, att statsverket icke oskäligt betungades genom förordnande av rättsutbildat biträde för den fattiga parten. Detta förslag ansågo sig de socialdemokratiska ledamöterna i delegationen efter åtskillig tvekan dock böra bifalla. Men när det behandlades i utskottet, menade man på högerhåll, att de eftergifter, som ifrågasattes från högerns sida, voro för stora, och så fick förslaget förfalla. Resultatet blev, som herrarna känna, att det framlades ett majoritetsförslag med reservationer, och, sedan kamrarna stannat vid olika beslut på det sätt, vi veta, har utskottet nu framlagt detta sammanjämningsförslag.

Nu säger herr *Leo*, att det vore bättre att, i stället för att an-

taga detta förslag, som han anser dåligt, vänta, tills vi kunna få ett bättre, och han påstår, att de personer, som äro sysselsatta med rättshjälp åt allmänheten såsom sin bestämde mening uttalat, att de hellre vilja vänta, än få en sådan här dålig lag. Det är mycket möjligt, att somliga rättshjälpsadvokater se saken uteslutande ur yrkessynpunkt, men vad jag bestämt vågar hålla före, det är, att de fattiga, vilkas intressen det här dock främst gäller, skulle finna sig illa tillgodosedda, om riksdagen nu skulle förkasta denna lag.

*Ang. lag om
fri rättegång.
(Forts.)*

Det är icke så, som den första ärade talaren sade, att lagen icke skulle vara fullgod i detta avseende. Den ger i själva verket mer, än man från början kunnat vänta, att lagstiftningen skulle ge. Det är nämligen så — det omdömet vågar jag stå för — att i intet civiliserat land för närvarande finnes någon lag om rättshjälp åt obemedlade, som ger så stora förmåner åt de obemedlade, som detta sammanjämningsförslag gör. Jag trotsar vem som helst att kunna bevisa, att man i något land gått längre. Med detta vill jag ingalunda säga, att förslaget går för långt, men jag vill påstå, att det går så långt, som man under nuvarande omständigheter billigtvis kan begära. Om man vidare granskar de beslut, kamrarna var för sig fattat i detta ämne, så lär det icke kunna bestridas, att detta förslag, oaktat det tagit någon hänsyn till första kammarens beslut, dock i väsentligt mycket mera närmar sig andra kammarens ståndpunkt.

Herr Leo säger vidare, att det är bättre att vänta till ett annat år då vi kunna få en fullgod lag. Ja, men om vi ett annat år anse oss kunna åstadkomma bättre lagstiftning, vore det då icke lika bra att nu tillvidare anta detta lagförslag och ett annat år bättra på det eller förändra det i de avseenden, där man anser, att detta behöves. Då skulle man hava vunnit, att man under tiden hade fått en lag, som dock i ganska väsentlig mån avhjälpes det behov, som här är i fråga.

Jag vet väl, att lidelserna ibland drivas upp, då det gäller ett sammanjämningsförslag, ty det är ju naturligt, att ingen kan vara riktigt nöjd med ett sådant. Men sällan har i andra kammaren ett sammanjämningsförslag framställts, som i så väsentlig mån tillgodosett just de synpunkter, som andra kammaren har velat hävda.

Jag har svårt att förstå, att andra kammaren skulle vara försvarad med att nu stjälpas ett sådant förslag, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr Hansson i Rättvik: Herr talman! Jag förstår visserligen, att ett avslagsyrkande här icke har stora utsikter till framgång, men jag kan likväl icke underlåta att säga ifrån, att från vårt partis ståndpunkt detta förslag absolut icke kan godtagas.

Jag tillåter mig därför att instämma med herr Leo och yrka avslag på det föreliggande sammanjämningsförslaget.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman, mina herrar! När vi inom utskottet gingo att söka en sammanjämkning av de

Ang. lag om
fri rättegång.
(Forts.)

olika beslut, som voro fattade här i kamrarna, framställde jag förslag om, att utskottet skulle hemställa till första kammaren att biträda andra kammarens beslut. Ett dylikt förslag kunde emellertid icke upptagas och fullföljas, enär det sades, att man icke har rätt att tolka den paragraf i grundlagen, som talar om sammanjämkning på så sätt, att detta bleve möjligt, utan man vore skyldig att se till att få ett verkligt sammanjämkningsförslag.

Det sammanjämkningsförslag, som nu här är framlagt, är naturligtvis en försämring av det förslag, som tidigare antagits i denna kammare. Det är beklagligt, att så skall vara förhållandet, men för min del finner jag dock icke de försämringar, som här äro upptagna, vara så stora, att det finnes tillräcklig anledning för denna kammare att avslå sammanjämkningsförslaget. Om detta förslag faller, så faller ju därmed även det memorial, som kommer närmast efter detta, nämligen om häktandelagen, och de förbättringar, som i denna äro företagna. Likaså kommer detta säkerligen att leda till uppskov till ett annat år med riksdagens beslut om anslag för upprättande av rättshjälpskontor ute i landet. Det blir sålunda icke endast denna lag, som vi få vänta med, utan vi få också vänta ett år med förbättringen av rättshjälpen åt de personer, som sitta i häkte, och med iordningställandet av rättshjälpskontoren. Jag är dessutom ingalunda övertygad om, att om andra kammaren i dag avslår sammanjämkningsförslaget, vi ha möjlighet att nästa riksdag få en lag om fri rättegång, som är bättre än det nu föreliggande förslaget.

Under sådana förhållanden kan jag, herr talman, icke medverka till ett avslag på sammanjämkningsförslaget, utan kommer att rösta för bifall till detsamma.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Löfgren: Herr talman! Efter de senaste talarnas yttranden — jag avser herr Hederstierna, herr Pettersson i Södertälje och herr Lindqvist i Kosta — synes det onödigt att ytterligare påpeka de skäl, som föreligga för att antaga sammanjämkningsförslaget. Jag har emellertid ansett det vara min plikt att från regeringsbanken uttryckligen förklara, att regeringen för sin del icke har något emot, utan tvärtom med tillfredsställelse ser, att sammanjämkningsförslaget blir antaget.

Det är ju givet, att regeringen helst sett, att Kungl. Maj:ts förslag gått igenom obeskuret. Men jag kan icke finna annat, än att de försämringar — som jag också anser det vara — som nu kommit till på grund av fordringar från förstakammarhåll, icke äro av den beskaffenheten, att de böra föranleda förslagets fall.

Jag skall här endast ett ögonblick uppehålla mig vid det, som tyckes vara huvudinvändningen ifrån dem, som vilja fälla förslaget. Det är andra paragrafens olika stadganden rörande kostnader för hörda vittnen. Det har redan förut från herr Hederstiernas sida erinrats om, att det ju alltid skall förekomma viss förprovning från domstolens sida, huruvida vittnen böra få höras, detta

med hänsyn till, om det, som de kunna förväntas ha att säga, är av någon betydelse för målet. Den prövningen kommer man icke ifrån, och det är synnerligen lämpligt, att den sker på en tidig tidpunkt av utredningen inför domstol. Efter den olika formulering, som andra paragrafen fått enligt Kungl. Maj:ts förslag och enligt sammanjämningsförslaget, är det så, att enligt Kungl. Maj:ts förslag parten visserligen är oförhindrad att kalla in huru många vittnen, han vill, men att domstolen i det slutliga utslaget bestämmer, huruvida han får betalt för de vittnen, han inkallat. Om domstolen anser, att han utan grund kallat in en del av vittnena, så får han ingen ersättning för de kostnader, som sammanhånga med dessa vittnens inkallande. Detta kunde medföra, att den fattiga parten, sedan målet är avgjort, får en obehaglig efterräkning från de vittnen, som han kallat in, men för vilka domstolen icke tillerkänt honom någon ersättning. Icke så enligt sammanjämningsförslaget. Den principiella friheten att utan vidare kalla in vittnen, hur många som helst, kan man visserligen säga, att sammanjämningsförslaget berövat parten. Men i stället kan han vara fullständigt säker på, att om han fått kalla in ett visst vittne, då kommer han också att ur allmänna medel få betalt för vittnesinställelsen. Detta innebär givetvis en viss säkerhet för den fattige. Han vet alltid, att hela räkningen för hans rättegång blir betald, eftersom det redan på förhand är avgjort, att vad de och de vittnena anses ha att säga, är av den vikt, att deras inkallande bekostas av allmänna medel.

Ang. lag om
fri rättegång.
(Forts.)

Man kan våga sammanjämningsförslagets fördelar och olägenheter mot varandra. Vad jag velat påpeka är, att det i alla fall föreligger även fördelar och icke bara olägenheter i sammanjämningsförslagets avfattning. Särskilt med hänsyn till, att beviljandet av anslag till offentliga rättshjälpsanstalter har ett bestämt sammanhang med antagandet av lagen om fri rättegång och det är i högsta grad angeläget att i tid få denna organisation klar, ber jag också, herr talman, att få hemställa till kammaren, att det föreliggande sammanjämningsförslaget måtte antagas.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande memorial nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 58.

Ang. lag om
fri rättegång.

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställen.

(Forts.)

Omröstningen utföll med 98 ja mot 37 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställen.

§ 8.

Härpå föredrogos vart efter annat:

första lagutskottets memorial, nr 32, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 28 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad m. m. ävensom en i ämnet väckt motion;

andra lagutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av väckta motioner rörande vissa med skatteköp av kronojord sammanhängande förhållanden; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg under år 1919 åt distriktsveterinärer;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillskott till dyrtidstillägg för lantbruksingenjörer;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillskott till dyrtidstillägg för vissa lantmätare; och

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst m. m., jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 9.

Ang. profes-
surer i social-
politik och
national-
ekonomi vid
universiteten
i Uppsala och
Lund.

Vidare förekom till behandling andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 14, i anledning av första kammarens beslut rörande väckta motioner dels angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om inrättande av professorer i socialpolitik vid universiteten i Uppsala och Lund, dels också om åvägabringande av utredning och förslag i fråga om inrättande av professorer i nationalekonomi inom filosofiska fakulteterna i Uppsala och Lund.

I anledning av två inom första kammaren väckta motioner, nämligen nr 84 av herr *von Koch* samt nr 111 av herrar *Örne* och *Bäckström*, hade nämnda kammare, på hemställan av sitt första tillfälliga utskott, för sin del beslutit att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta skynsamt och allsidigt utreda frågan om inrättande av en professor i nationalekonomi och so-

cialpolitik inom filosofiska fakulteten vid vartdera av universiteten i Uppsala och Lund samt förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Ang. professorer i socialpolitik och nationalekonomi vid universiteten i Uppsala och Lund.

(Forts.)

Sedan detta beslut delgivits andra kammaren samt ärendet remitterats till kammarens första tillfälliga utskott, hemställde nu sistnämnda utskott, att andra kammaren måtte för sin del besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta skyndsamt och allsidigt utreda frågan om inrättande av en professor i nationalekonomi inom filosofiska fakulteten vid vartdera av universiteten i Uppsala och Lund samt förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Berggren* och *Westman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Utskottets hemställan föredrogs. Därpå yttrade:

Herr *Berggren*: Herr talman! Denna fråga har föranletts av tvenne motioner, den ena avgiven av herr von Koch om inrättande av professorer i socialpolitik och den andra avgiven av herrar *Örne* och *Bäckström* om professorer i nationalekonomi vid vartdera av universiteten. Över dessa motioner hava fakulteterna i Uppsala och Lund avgivit yttrande. De båda fakulteterna jämte akademiska konsistoriet i Uppsala ha tillstyrkt dessa professorer, under det att däremot fakulteten i Lund ställt sig i viss mån tveksam. Nu har emellertid första kammaren beslutat föreslå en professor i nationalekonomi och socialpolitik inom den filosofiska fakulteten vid vartdera av universiteten i Uppsala och Lund. Andra kammarens första tillfälliga utskott har beslutat föreslå en sådan ändring av detta beslut, att det skulle gälla endast professorer i nationalekonomi.

Jag skall icke alls nu ge mig in på någon sakdebatt i denna fråga, men jag vill blott fästa uppmärksamheten på att, om nu andra kammaren beslutar i enlighet med utskottets förslag, kommer det sannolikt att ha till följd, att hela frågan faller för i år. då vi icke kunna antaga, att första kammaren nu i denna sena timme av riksdagen kommer att återupptaga ärendet till prövning. Om vi sålunda vilja ha frågan avgjord nu, anser jag, att detta endast kan ske, om vi biträda första kammarens beslut.

Jag skall på grund härav be att få yrka, att andra kammaren måtte, med avslag å vad första tillfälliga utskottet här föreslagit, besluta att biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr *Sköld*: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att i det skede av riksdagen, vari vi nu befinna oss, eller i riksdagens elfte timme, då vi starkt känna den arbetsbelastning, varav riks-

Ang. professurer i socialpolitik och nationalekonomi vid universitetet i Uppsala och Lund.
(Forts.)

dagen lider, jag skall kunna vinna gehör för ett par av de synpunkter, som varit bestämmande för utskottsmajoritetens ställning uti nu ifrågavarande ärende.

Här i Sveriges riksdag väckas ju motioner i alla möjliga ämnen. Det är ju så, att man anser sig tvungen att väcka en motion, så snart ett projekt har sprungit upp i ens hjärna, huru moget eller omoget det än må vara. Det är alldeles givet, att, om icke riksdagen skall bli alldeles överhopad med arbetsgöromål, måste de tillfälliga utskotten, som ha till uppgift att sovra dessa motioner och som ha till uppgift att se till, att desamma verkligen innehålla något, som har värde för framtiden, något, som man kan taga fasta på, följa vissa bestämda principer. Jag håller före, att man naturligtvis skall släppa fram allt, som är av värde, men å andra sidan håller jag strängt på, att man icke skall gå åstad och kräva en utredning, som man på förhand vet icke kan leda till något resultat. Jag menar, att vi få icke på det sättet överanstränga regeringen och bara därför, att det kommer ett välmenande förslag, vara färdiga att springa åstad och yrka bifall till detsamma.

Jag tror icke, att här föreligger ett förslag, som det kan vara skäl i att riksdagen nu bifaller genom att begära en skrivelse i ämnet. Detta gäller nu särskilt professurerna i socialpolitik, ty om nationalekonomien behöver jag väl icke tala, då alla tyckas vara ense om den saken.

Då jag första gången fick se den förstnämnda av här ifrågavarande motioner, frågade jag mig, vad det egentligen är för ett vetenskapligt ämne, som heter socialpolitik. Jag har sannerligen aldrig mött det förr, och jag tror, att det är mycket svårt att fastställa, hur det ämnet egentligen i verkligheten ser ut. Dessa mina tvivelsmål ha i högsta grad blivit besannade, då jag läste, vad myndigheterna ha yttrat i frågan.

Det har kommit ett yttrande från filosofiska fakulteten i Uppsala, vari det säges, att socialpolitiken är en slags deskriptiv vetenskap, som skall belysa de sociala frågornas bakgrund och svysla med den sociala lagstiftningens historia etc. Det har vidare kommit ett yttrande från juridiska fakulteten i Uppsala, i vilket man gör gällande, att detta ämne, socialpolitik, närmast sammanfaller med den gren av förvaltningsrätten, som kallas för socialförvaltning. Ser man sedan på de sakkunnigas utlåtanden från Lunds universitet, säger professor Kallenberg, att det finns ingenting, som heter socialpolitik, åtminstone kan det icke anses vara en självständig vetenskap, och professorerna Wallengren och Sommarin ha ju, som herrarna finna av vårt utskottsbetänkande, sagt, att socialpolitiken är en gren av nationalekonomien och icke på något sätt kan skiljas från nationalekonomien som sådan.

Saken ligger alltså på det sättet, att vi icke ha något vetenskapligt ämne, som heter socialpolitik. Det är ännu icke utkristalliserat, det är icke skapat, men man kommer ändå och begär, att statsmakterna skola skapa en professur i ämnet. Jag tror, att det

aldrig någonsin hänt något sådant förr. Jag skall erinra om ett analogt tillfälle för något år sedan. Jag kan icke säga vilket år, men det var i alla fall en gång, då Lunds universitet hade i sina petita till riksdagen begärt inrättandet av en professur i statistik. Företrädaren för statskunskapen i Lund ansåg då, att statistiken var en vetenskap, som närmast skulle anknytas till statskunskapen, medan professorn i astronomi däremot förklarade, att statistiken var en matematisk disciplin. Det var sålunda ställt på det sättet, att de akademiska myndigheterna icke kunde bli eniga om, var man skulle placera denna nya professur. Då sade riksdagen ifrån, att då icke myndigheterna visste, var man skulle placera den professuren, kunde den icke bevilja anslag till densamma.

Ang. professorer i socialpolitik och nationalekonomi vid universiteten i Uppsala och Lund.

(Forts.)

I det nu föreliggande fallet ligger frågan till och med på det sättet, att vi skola skapa en professur i ett ämne, som icke finns. Man vill, att statsmakterna skola göra en utredning för att kristallisera ut ett fullkomligt nytt vetenskapligt ämne. Jag anser icke, att det kan vara skäl, att vi gå åstad och begära skrivelse i denna fråga.

Ja, jag vet icke, om det är någon, som egentligen kan bestrida, vad jag nu sagt. Det får jag ju se senare, men det är i alla fall på det sättet, att då reservanterna gjort ett annat yrkande än utskottsmajoriteten, hava de i varje fall begagnat andra skäl. Första kammarens första tillfälliga utskott och första kammaren ha i sitt beslut kopplat samman frågorna om professur i nationalekonomi och i socialpolitik, och faller det ena, faller också det andra. Det skäl, som reservanterna då ha, är, att vi nu måste begära en skrivelse om inrättande av professorer i socialpolitik, ty om vi icke göra detta, faller förslaget om professorer i nationalekonomi. Det är så sent lidet på riksdagen, att ingenting kan göras åt den saken. Det betyder med andra ord, att, därför att vi nu befinna oss i slutet av riksdagen, vill man, att andra kammaren skall ge upp sin sakliga prövningsrätt. Vi skola gå åstad och på grund av någon sentimentalitet bevilja denna utredning, blott därför att vi befinna oss i riksdagens elfte timme. Jag anser, att vi icke kunna falla ifrån de principer, som äro riktiga, nämligen att vi måste avvisa det, som faktiskt icke har någon betydelse, och det är därför, som utskottsmajoriteten har gjort det yrkande, som den gjort.

Nu är det emellertid på det sättet, att det kanske icke är så säkert, att man kan säga, att det, därför att andra kammaren nu bifaller utskottets hemställan, skulle försena frågan om inrättandet av professorer i nationalekonomi, ty jag tror för min del, att om första kammarens första tillfälliga utskott vill, bör det kunna komma fram till ett resultat, under den förutsättningen nämligen, att det vill biträda andra kammarens beslut. Jag föreställer mig, att protokollsutdraget från andra kammaren kommer in till första kammaren på fredag. Då kan utskottet genast sammanträda, och eftersom det bara gäller att trycka två eller tre rader, föreställer jag mig, att man kan dela ut betänkandet på lördag och fatta be-

Ang. professorer i socialpolitik och nationalekonomi vid universiteten i Uppsala och Lund.
(Forts.)

slut nästa onsdag, om man nu verkligen vill göra något. Det är sålunda icke helt uteslutet, att första kammaren kan, om den vill, åstadkomma en positiv lösning av frågan om professorerna i nationalekonomi.

Om emellertid nu hela detta komplex skulle falla för detta året, ha vi då egentligen förlorat något därpå? Jag säger nej. Vi ha icke förlorat något, ty, om vi begära en skrivelse om utredning angående en professor i socialpolitik, måste den utredningen naturligtvis gå in på att undersöka socialpolitiken, och det blir sannerligen en betydande utredning, som kommer att taga lång tid. Där emot är det på det sättet, att frågan om professorer i nationalekonomi är så självklar, att dess utredning icke kan behöva draga så lång tid.

Jag tror fastmera, att genom sammankopplandet av båda dessa ämnen kommer man att försena saken, och jag tror, att man när ett bättre resultat, om man kunde få dem skilda åt. Om detta förslag faller i år, är det ingenting, som hindrar, att man vid början av nästa riksdag kan väcka en motion om inrättandet av professorer i nationalekonomi, och alldenstund myndigheternas yttranden redan förefinnas och utredningen är gjord, kan utskottet ögonblickligen gå åstad och avfatta sitt betänkande, och vi kunna besluta saken i början av nästa riksdag. Jag tror, att vi vinna på att gå till väga på det sättet.

Ja, herr talman, jag anser, att alla skäl tala för, att riksdagen beslutar i överensstämmelse med utskottets hemställan i denna sak.

Herr Engberg: Herr talman! Jag skulle för min del på det bestämdaste vilja avråda kammaren från att följa den linje, som här tecknats av den ärade reservanten. Detta därför, att vad vi nu behöva i detta avseende, är professorer i ren nationalekonomi. Behovet därav har varit känt, kan man säga, ganska länge, och det vore därför högst olyckligt, om man redan från början skulle lägga saken så, att det här skedde en sammankoppling med socialpolitiken, vilket icke på något sätt är ägnat att gynna just nationalekonomien, utan i stället ganska visst för in studierna på ett fullständigt vittomfattande område som detta man nu kallar för socialpolitik.

Det är ju uppenbart, att i detta begrepp, socialpolitik, kan gömmas ungefär vad som helst. Det blir ett ämne, som blir ditt och datt på det sociala området, och vi ha redan i viss mån haft erfarenhet om, varthän det går, då man sammankopplar nationalekonomien med vad man i allmänhet brukar kalla sociologi. Med denna socialpolitik inför man ju en alldeles ny disciplin, där meningarna icke alls ha stadgat sig om vad som skall innefattas i densamma och där det över huvud taget kan stå strid om, huru det hela skall vara lagt för att kunna benämnas en vetenskaplig disciplin.

Då därtill kommer, att vi för närvarande just ha detta behov

av att få en förstklassig undervisning vid universiteten i ren nationalekonomi, synes det mig, att det finnes alla skäl för, att andra kammaren här bifaller utskottets förslag och icke alls lystrar till de synpunkter, som till frågans snedvridande ha framförts från första kammaren.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. professorer i socialpolitik och nationalekonomi vid universiteten i Uppsala och Lund.

(Forts.)

Herr Berggren: Herr talman! Jag skall icke vidare upptaga till diskussion frågan om, huruvida socialpolitiken finns eller icke som vetenskap. Det förefaller mig dock egendomligt, om såväl filosofiska som juridiska fakulteterna både i Uppsala och Lund skulle ha avgivit utlåtande om något, som icke existerar. Den filosofiska fakulteten i Uppsala säger, att den »finner förslaget om professorer i 'socialpolitik' värt beaktande icke mindre ur bildningsvärdets och den akademiska organisationens än ur tidsenlighetens synpunkter», och slutar med att tillstyrka detsamma. Från Uppsala föreligger dessutom ett yttrande, där man säger, att det vore »både lämpligt och riktigt att inrätta en sådan i samband med nationalekonomi».

Nu vill jag fästa uppmärksamheten på att första kammaren just här har föreslagit, att det skulle inrättas en professur i nationalekonomi och socialpolitik, och tillika har man betonat, att huvudvikten bör läggas på nationalekonomi. Skillnaden är således icke så särdeles stor mellan reservanternas, d. v. s. första kammarens, förslag och det förslag, som här lagts fram av andra kammarens tillfälliga utskott.

Det har också från någon av de sakkunniga, som yttrat sig, framhållits, att, då det förut finns en professur i nationalekonomi inom juridiska fakulteten, skulle, om en sådan också inrättades inom den filosofiska fakulteten, en viss fördelning av ämnesområdet kunna ske mellan dessa båda fakulteter, så att den ena något mer kunde syssla med sådana frågor, som mera beröra de rent sociala uppgifterna, under det att den andra mera kunde syssla med ren nationalekonomi. Det lär väl ingen kunna förneka, att det finns en mängd sociala uppgifter, som kunna behöva underkastas vetenskaplig prövning, och att detta bör lända till gagn för samhällslivet i sin helhet.

Det är också betecknande, att i Uppsala såväl de båda hörda fakulteterna som konsistoriet ha tillstyrkt en professur i socialpolitik, skild från den andra, vilket naturligtvis beror därpå, att de fått yttra sig om de båda motionerna var för sig. Då nu första kammaren har sammanslagit dessa professorer till en, synes det mig, som om man åtminstone icke hade skäl att vänta sig, att arbetet komme att försenas, därför att man jämte nationalekonomien även toge socialpolitiken under utredning. Skulle det visa sig, att detta senare ämne icke tillräckligt klart kan specificeras, är väl i alla fall ingen skada skedd därmed, att utredningen även tar sikte på detta ämne.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till reservationen, vilken

Ang. professorer i socialpolitik och nationalekonomi vid universitetet i Uppsala och Lund.
(Forts.)

innehåller det yrkandet, att andra kammaren måtte biträda det av första kammaren fattade beslutet.

Herr Sköld: Herr talman! Blott ett par ord med anledning av den siste ärade talarens anförande. Herr Berggren finner det vara märkvärdigt, att juridiska och filosofiska fakulteterna i Uppsala ha kunnat yttra sig över något, som icke finns, eftersom jag påstod, att socialpolitiken icke finns som vetenskap. Med anledning härav vill jag påpeka, att dessa båda fakulteter ha yttrat sig angående motionen om socialpolitik. Den juridiska fakulteten yttrar sig om socialpolitik såsom vore den socialförvaltning, och den filosofiska fakulteten yttrar sig och begär icke en professor i socialpolitik, utan, som professor Kjellén säger, i politisk sociologi eller samhällslära. Man hittar på ett annat namn, vilket ju bevisar, att dessa professorer i detta lägga in något annat, än vad språkbruket menar med socialpolitik.

Då herr Berggren vidare säger, att första kammaren velat göra en sammanknytning av båda dessa ämnen, och att det på grund därav icke skulle vara någon risk att gå åstad och besluta som första kammaren, vill jag endast påpeka, att första kammarens första tillfälliga utskott yttrar sig synnerligen fördelaktigt om ett uttalande av professor Wohlin, däri han föreslagit en professor i nationalekonomi med socialpolitik, d. v. s. han låter socialpolitiken vara, vad den kanske är, en gren av den praktiska nationalekonomien, men då utskottet sedan i sin kläm skall utforma detta, begär det en professor i nationalekonomi och socialpolitik, vilket betyder, att man absolut vill ha fram ett nytt examensämne, socialpolitik. Man vill sålunda skapa en ny vetenskap.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 75 ja mot 63 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan; och som första kammarens beslut alltså icke blivit oförändrat antaget, skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, ärendet återlämnas till nämnda kammare för förnyad omprövning.

§ 10.

Slutligen föredrogos vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m. ävensom de i ämnet väckta motionerna; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § utsökningslagen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden föreslagit, blev av kammaren bifallet.

§ 11.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 408, med förslag till lag om överföring till hären av vissa marinen tilldelade värnpliktiga av 1919 års klass; och

nr 410, med förslag till lag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga av 1919 års klass m. m.

Ifrågavarande propositioner blevo på begäran omedelbart hänvisade till behandling av lagutskott.

§ 12.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rän-
tefria studielån;

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reg-
lering av vissa löneförhållanden inom hovrätten och nedre justitie-
revisionen m. m.;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anvisande
av medel till beredande av tvångsuppfostran åt minderåriga manliga
förbrytare m. m.;

nr 233, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under andra hu-
vudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat
för år 1919 gjorda framställningar angående anslag för beredande
av tillfällig förstärkning av Göta hovrätts samt hovrättens över Skå-
ne och Blekinge arbetskrafter;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyr-
tidstillägg för år 1919 åt biskoparna i Härnösands stift E. F. Löne-
gren och i Luleå stift O. Bergqvist;

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag
till grunder för krigstidsunderstöd och under ecklesiastikåret 1919—
1920 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat
samt vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga
emiritalöner; och

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om disponerande för arméns räkning av sängplatser vid länslasarettet i Linköping;

från bankoutskottet:

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst m. m., i vad den angår pensions- och indragningsstaterna;

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer m. m.;

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1918 å vissa jämlikt lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift utgående ersättningar; och

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1919 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare; samt

från riksdagens kansli:

nr 203, angående åvägabringande av utredning beträffande åtgärder för skapande av bättre kommunikationer med Tärna socken och Vilhelmina sockens fjällbygd; och

nr 204, angående utredning om organiserandet av insamling och utforskning av den svenska allmogekulturen.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets memorial, nr 33, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av dyrtidstillägg och dyrtidshjälp under år 1919 åt befattningshavarna vid statens provningsanstalt;

nr 186, i anledning av väckta motioner om restitution av arvskatt, som Stockholms högskola vid mottagande av Heckscherska donationen erlagt;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag, under vissa förändrade förutsättningar, till bestridande av kostnaderna för en förberedande utredning angående en rättegångsreform;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbetslöshetens bekämpande jämte en i ämnet väckt motion;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående un-

derstöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter jämte i ämnet väckta motioner;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1919 åt sjömanspastorn i Kristiania H. F. V. Lyth;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Nordiska museet för beredande av dyrtidstillägg och dyrtidshjälp för år 1919 åt museets personal jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 193, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställning rörande åtgärder för prisreglering å ved;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 19 § i förordningen den 19 november 1914 om arvskatt och skatt för gåva, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 51, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om krigskonjunkturskatt, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 52, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt, samt av förordningen samma dag om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 53, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets betänkande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående ändrade grunder för beskattning av kooperativa föreningar;

nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets förnyade betänkande nr 43, i anledning av väckt motion angående ändring i visst hänseende av de vid förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen m. m.; och

nr 55, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen den 1 juli 1918 om extra inkomst- och förmögenhetsskatt;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen om skiljemän den 28 oktober 1887; och

nr 36, i anledning av väckta motioner om upphävande av strafflagen för krigsmakten samt lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes;

jordbruksutskottets utlåtande, nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantmåteriväsendet m. m. jämte sju i ämnet väckta motioner; samt

andra särskilda utskottets utlåtande, nr 5, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetstidens begränsning ävensom i ämnet väckta motioner.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Åkerlund* under den 30 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 9,20 e. m.

In fidem
Per Cronvall.